

6/7 EYLÜL 1955 OLAYLARINDA YEREL BİR BASIN ÖRNEĞİ: “YENİ ADANA” GAZETESİ

Şeyda ÖZÇELİK*

Öz

Dünyadaki teknolojik gelişmeler haberleşme araçlarında birtakım değişikliklere yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucunda radyo, gazete, dergi, telgraf, telefon, televizyon ve en nihayetinde günümüzdeki uydu sistemleri ve internet gibi araçlar ortaya çıkmıştır. Bu araçların ortaya çıkması sadece toplumu teknolojik ve sosyal alanda etkilememiş, aynı zamanda siyasal kanalın daha etkin hale gelmesine de sebep olmuştur. XIX. ve XX. yüzyılda hızlı gelişme gösteren basın, toplumun duymak ve görmek istediklerinin gerçekleşmesi için gerekli kamuoyu oluşturmanın en önemli aracı haline gelmiştir. Modern anlamda ilk ve en etkili kitlesel iletişim organlarından olan gazetelerin toplum üzerindeki etkisi artmıştır. Bu çalışmada basının vazgeçilmez unsurlarından biri olan gazetelerden faydalanılmış ve ana kaynak olarak Adana'nın yerel gazetesi “Yeni Adana” seçilmiştir. Çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'ni ve yaşadığı çağdaş dünyayı ilgilendiren sosyal, siyasi, ekonomik, dini, kültürel, doğa olaylarını yakından takip eden ve bu olanları kendi bakış açısıyla yorumlayan Yeni Adana gazetesinin 6/7 Eylül olaylarına hangi pencereden baktığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Gazetenin yayın ilkeleri, kimliği, baş sayfa makaleleri, Adana ve Çukurova halkının 6/7 Eylül olaylarına tutumu, siyasi kanalların da etkisiyle yoğun olarak aktarılabilecek ve gazetenin bir propaganda aracı olarak toplum nezdinde nasıl yer ettiği ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: 6/7 Eylül Olayları, Yeni Adana Gazetesi, Basın ve Toplum.

AN EXAMPLOF LOCAL PRESS IN 6TH/7TH SEPTEMBER 1955 EVENTS: “YENİ ADANA”

Abstract

Technological advances in the world have led to a number of changes in the communication tools. As a result of these development, radio, newspapers, magazines, telegraph, telephone, television, satellite systems of today and communication tools such as internet have emerged. The emergence of these tools not only affect the society in technological and social fields, but also led to the political channel to become more efficient. The press, showing the rapid development in 19th and 20th century, has become the most important means to create the necessary public opinion for the realization of events, they wanted to

* Bilim Uzmanı, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü,
(seydaozcelik@hotmail.com).

see and hear. The newspapers, the first and most effective mass communication organs in modern sense, have a quite impact on society.

In this study, the one of newspapers as the indispensable elements of the press, the function of Yeni Adana, the local media publication in Adana will be used. In the study, it will be tried to reveal how it was looked to the events of 6th/7th September in “Yeni Adana” which follow social, political, economic, religious, cultural and natural events concerning of Turkish Republic and the contemporary world live in and comment those events with the point of view of newspaper. The newspaper’s editorial principles, identity, front-page articles, the attitude of Adana and Cukurova people toward the events of 6th/7th September, how it took part by kneading with the impact of political lines and as a propaganda tool by the society will be exposed.

Keywords: The Events of 6th/7th September, Yeni Adana, Press and Society.

Giriş

Tarih boyunca bir takım olaylar toplumların değişmesi ve dönüşmesinde rol oynamıştır. Örneğin, Aydınlanma ile birlikte insan önemli kılınmıştır. Fransız İhtilaliyle, siyasi haklar savunulmaya başlanmış, eşitlik, adalet, özgürlük kavramları söylemde kalmayarak uygulamaya konmuş ve adil düzenden bahsedilmiştir. Toplumsal ve teknolojik dönüşümün zirveye çıktığı gelişme ise Sanayi Devrimidir. Sanayi Devriminin ürünleri olan fabrikalar ve ulusal şirketler, pazar paylarını oluşturmak ve genişletmek için farklı coğrafyalarda faaliyet göstermişlerdir. Farklı coğrafyalardaki bu endüstriyel ve ekonomik şubeler, merkezleriyle iletişimi sağlayabilmek için, teknolojik ve pratik iletişim araçlarına ihtiyaç duymuşlardır. Telgraf, telefon, televizyon, internet, gazete, radyo vs. bu iletişim araçlarından bazılarıdır. Bu araçlar zamanla kitlelere hitap etmeye başlamıştır. Kitle iletişimi; radyo, gazete, televizyon gibi bir veya birden fazla aracın yardımıyla gerçekleştirilen bir iletişim türüdür. Kitle iletişimi, belirli bir mesafede, kalabalık insan topluluklarına, teknolojinin sağladığı araçlar desteğiyle, haber, bilgi ve enformasyon sağlamaktadır. Günümüzde kullanılmakta olan kitle iletişim araçlarının evrimi, teknolojinin gelişimine paralel bir seyir izlemiştir¹.

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler haber ve bilginin hızlı, kitlesel ve ucuz yayımını sağlayarak gündelik yaşamda kullanılan pratik bilgilerden, ulusal politikalara kadar insanlara, kurumlara ve toplumlara önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Özellikle XX. yüzyılın sonunda uydu haberleşmesindeki gelişmelerle dünyanın her yerinden canlı olarak anında sesli ve görüntülü bilgi ve haber aktarımı mümkün olmuştur. Bu sayede de savaş, çatışma veya kriz gibi şiddet olayları veya deprem, yangın, sel baskını gibi doğal felaketlerden hemen haberdar olunmakta, küresel düzeyde yardım kampanyaları başlatılabilmektedir. Ancak teknolojinin, dolayısıyla kitle iletişiminin her

1 İnci Cangöz, *İletişim Bilgisi*, Edt: N.Aysun Yüksel, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007, s.201.

zaman insanlığın iyiliği için kullanıldığını söylemek doğru değildir. Yayıncılık ve kitle iletişim araçlarına sahip olmak ve bu araçlar vasıtasıyla kişilerin veya grupların kendi toplumsal sorunlarını veya taleplerini ifade etmeleri her zaman mümkün olamamaktadır. Toplumun ekonomik, politik veya askeri anlamda güçlü olan kesimlerinin meseleleri ve talepleri daha çok ifade edilebilmekte ve toplumda var olan eşitsizlik yeniden kendini göstermektedir². Bu sebeple özellikle toplumsal yayın yapan kurum, kuruluş ve iletişim araçlarının her türlü ideolojiden arınmış olması en sağlıklı olanıdır. Kitle iletişim araçlarının siyasal erkleri aşırı övme ya da yerme, toplumun manevi dürtülerini kışkırtarak belli bir zümreye, partiye, ülkeye ya da görüşe karşı ayaklandırma başlatma veya taraf toplama gibi propaganda yapmaları bu araçların amaç dışı kullanımlarından sadece bir kaçıdır.

Kitle iletişiminde en etkili ve yaygın iletişim aracı şüphesiz gazetedir. Gazetenin ortaya çıkışında ticaret, burjuva, din adamı ve soylular arası mücadeleler etkili olmuştur. Martin Luther önderliğindeki dinde reform hareketleri matbaa ve günlük gazeteyi önemli kılmıştır³. Medya yayın organlarından biri olan gazetenin işlevi, yaşanan an’da olup bitenleri, meraklısına aktarmaktır. Bu, pratik bir meraktır. Olup-bitenleri öğrenmek, daha elverişli şartlardan faydalanmak, mümkünse zorluklardan veya tehlikelerden kaçınma isteği özellikle siyaset ve iş adamlarına yöneldikçe daha canlı hale gelmektedir. Merak daha yeni olanı, duyulmamış, olağanüstüyü öğrenmektir. Bu tür merak, halk yığınlarında daha çok uyanır. Halk, günlük hayatın tekdüzeliğini bozan olağanüstü olaylara karşı daima heyecan duyar⁴. Örneğin, doğal afetler, cinayetler halk kütelleri için merak uyandırıcı haberlerdir. Gazetenin merak uyandırıcı haberler yapmanın yanı sıra toplumu etkileme ve yönlendirme gibi bir fonksiyonu da vardır. Basının toplumun herhangi bir olaya nasıl tepki vereceğindeki payı yadsınamayacak derecede büyüktür. Örneğin, 27 Mayıs 1960 hareketini yapan subaylar, esin kaynaklarının direnen basın olduğunu saklamamışlardır⁵. Yine Kıbrıs meselesi kamuoyunda işlenmeye başladıkça basın bu konuda tavrını ortaya koymuş ve Türkiye’de azınlıklara karşı duyulan tavır değişmiştir. Türkiye’de azınlıklar Türk sermayesini kullanan, ülkede parlak yaşantıya sahip gruplar olarak algılanmaya başlamıştır⁶. Onların yaşam standardının yüksek oluşu toplumun geri kalan kısmını rahatsız etmeye başlamış ve ilk fırsatta azınlıklara duyulan nefret kusulmuştur. Oysaki basın- ahlak yasaasının ikinci maddesinde “yazı, haber, galiz fotoğraf vesaire şekillerde yapılacak yayınlarda şahıs ve zümreleri hedef tutan yazılarda

2 Ümit Atabek, *İletişim ve Teknoloji*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2001, s.67.

3 Cangöz, *a.g.e.*, s.204.

4 Hasan Refik Ertuğ, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, C.I, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1970, s.1-2.

5 Orhan Koloğlu, *Türk Basını Kuvaî Milliyyeden Günümüze*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Anlana, 1990, s.104.

6 Serdar Sakin ve Sabit Dokuyan, *Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları*, IQ Kültür Sanat Olayları, İstanbul, 2010, ss.72-73.

kelimeler kullanılmaz, şahıslar, kurumlar veya zümreler aleyhinde iftira edilemez” ifadesi yer almaktadır. Doğruluğu şüphe uyandırabilen ve tahkiki gazetecilik imkânları içinde bulunan haberler araştırılmadan ve doğruluğundan emin olunmadan yazılamaz⁷. Basın Konseyi’nin belirlediği “Basın Meslek İlkeleri”nde hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz⁸. Çalışma kurgulanırken, Demokrat Parti (DP) iktidarının basına karşı tutumu incelendikten sonra basının toplum üzerindeki etkisine değinilmiştir. Arkasından 6/7 Eylül 1955 olaylarına sebep olan dönem gelişmeleri değerlendirilmiş ve yerel basın örneği olan Yeni Adana gazetesinin bu olaylara bakış açısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Son olarak da 6/7 Eylül 1955 olaylarının sonuçları ve bu olayların ülke tarihine yansımalarına yer verilmiştir.

DP Dönemi’nde Basın ve 6/7 Eylül 1955 Olayları

Milli mücadele döneminden sonra kurulan yeni Türk-Ulus devleti, kendisinden önceki siyasal birikimden ve düşünce hareketlerinden esinlenmiş, özellikle de ekonomi alanında İttihat ve Terakki birikimini değerlendirme düşüncesi içerisinde olmuştur. 1927’de Türk Ocakları’nın “Türkçe Konuş” kampanyası, II. Dünya Savaşı yıllarında gayrimüslimlerden alınan “Varlık Vergisi” bu düşüncenin devamlılığının göstergesi olmuştur. Bu politika 1950-1960 Demokrat Parti (DP) döneminde de sürdürülmüştür. DP, ekonomide bütün liberal söylemlerine rağmen, Lozan Antlaşması çerçevesinde İstanbul ve çevresinde oturan Rum nüfusun, elindeki sermaye gücünü millileştirmeyi planlamıştır. Bütün bu gelişmeler doğrultusunda 1955 Kıbrıs sorunu, DP’ye bu politikalarını gerçekleştirme olanağı vermiştir⁹.

1878 yılında İngiltere’nin Kıbrıs adasının yönetimini üstlenmesinden itibaren Kıbrıslı Rumların enosis talepleri, II. Dünya Savaşı’ndan sonra artmıştır. Ancak İngiltere, Kıbrıslı Rumların bu isteğini her fırsatta geri çevirmiştir. Enosis taleplerinin uygulamak için Kıbrıs’ta kurulmuş olan Çalışan Halkın İlerici Partisi (AKEL: Anorthotikon Komma tu Ergazomenou Lau) ve kilisenin faaliyetleri Kıbrıslı Rumların elini gittikçe güçlendirmiştir. 16 Ağustos 1954’te Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu’na Yunanistan, “Eşit haklar ve self-determinasyon ilkelerinin, BM koruyuculuğu altında Kıbrıs adasında yaşayan nüfusa uygulanması” maddesinin konulmasının talep etmiştir. 17 Aralık 1954’te toplanan BM, Kıbrıs sorununa ilişkin bir karar almanın uygun olmayacağı açıklamasını yapmıştır. BM Genel Kurulu’ndan Kıbrıslı Rumların arzuladığı sonuç çıkmayınca Makarios, Kıbrıs doğumlu olan Grivas tarafından kurulan Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü (EOKA: Etniki Organosi Kipriaku Agonos)’ne yeşil ışık yakmıştır. Zamanla Kıbrıs Rum topluluğunun liderliğini ele geçiren

7 Koloğlu, a.g.e., s.109.

8 A.g.e., s.110.

9 Gülten Genç, “53.yılında 6-7 Eylül Olayları”, *Birikim Dergisi*, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=458>, 14.08.2008, ss.1-2.

bu örgüt, Kıbrıslı Türklere ve İngiliz yönetimine karşı olan şiddet eylemlerini arttırmıştır¹⁰. Kıbrıs’taki EOKA’nın faaliyetleri Türkiye’deki Türkler tarafından protesto edilmiştir. 6/7 Eylül gecesi yaşananlarda EOKA örgütünün baskıcı ve şiddet içerikli eylemlerinin rolü büyüktür.

Kıbrıs meselesi, Kıbrıs’ta EOKA tarafından düzenlenen tedhiş hareketleri ile bir Rum- Türk çatışmasına dönüşmüştür. Kıbrıslı Türklerin haklarını savunmak amacıyla kurulmuş olan ve Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde şubeler açan “Kıbrıs Türktür Cemiyeti” Kıbrıs davasında baş aktör olmuştur. EOKA denilen grubun başlattığı Kıbrıs mücadelesi sadece bağımsızlığı değil, aynı zamanda Kıbrıs’ın Yunanistan ile birleşmesini de hedeflemiştir. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, “Türkiye’nin Kıbrıs’a ilişkin bir sorunu yoktur” diyerek, Türk hükümetinin tutumunu ortaya koymuştur. 1950’li yılların ilk yarısının sonlarına doğru, Türkiye bir Kıbrıs sorunu olduğunu kabul etmiştir. İşte bu aşamada Türk Talebe Federasyonu ve Milli Türk Talebe Birliği ortak mitingler düzenlemeye başlamışlardır. Devlet radyosundan da naklen “Kıbrıs Tüktür, Türk Kalacaktır” sloganları verilmiştir. 1955’ten sonra bu slogan yerini “Ya Taksim, Ya Ölüm”e bırakmıştır.¹¹ Toplumun dikkatini çekmek için görsel ve yazılı basından faydalanılmıştır. 6/7 Eylül 1955 gecesi ve öncesinde yaşananlar medya kuruluşları tarafından topluma yansıtılmış, ister istemez medya halkı yönlendiren kurum haline dönüşmüştür.

DP’nin on yıllık iktidar döneminde basından söz edilecek olursa akla önce olumlu yanlar gelir. 1950’de kabul edilen basın yasası¹² ve 1952’de basında çalışanların mesleki haklarını güvence altına alan yasa¹³ olumlu gelişmeler arasındadır. 1952 yılında 5953 sayılı yasayla gazeteciler, aralarında sendika kurabilme hakkına sahip olmuşlar ve 10 Temmuz 1952’de İstanbul Gazeteciler Sendikası’nı kurmuşlardır¹⁴. Fakat sendika zaman zaman kapatılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış rica üzerine kapatılma durumu engellenmiştir. Bu olumlu gelişmelerin ömrü çok uzun sürmemiştir. DP’nin basın üzerinde tahakküm kurmaya çalıştığı ilk düzenlemesi 1953 yılında olmuştur. Bu düzenlemeyle daha önce sıfat ve hizmetlerinden dolayı bakanlara yapılan hakaretin takip edilmesi şikâyet üzerine olurken, şimdi savcının veya bakanın olurlarını alarak yapılabilmektedir. İktidar yanlısı basın, bu düzenlemeyi “anarşik manzaraya

10 Melek Fırat, “Yunanistanla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası, C.1*, Edt: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, ss.594-600.

11 Tefik Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, C.2*, İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s.49.

12 1950 Temmuz’unda kabul edilen basın yasası Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan 1931 yasası ve değişikliklerini yürürlükten kaldırmıştır. Bu yasayla artık gazete ve dergi çıkartmak için bildirimde bulunmak yeterlidir. Gazete sahiplerinin cezai sorumluluğu yoktur, adı kötüye çıkmış kişilerin basında çalışmasını yasaklayan hükme de yer verilmemiştir. Bkz: Korkmaz Alemdar, *İletişim ve Tarih*, İmge Kitabevi, Ankara, 1996, s.128.

13 1952 Haziran’ında kabul edilen bu yasa ile gazetecilere sendika kurma hakkı verilmiş, gazeteciler, sosyal güvenlik kapsamına alınmış, kıdem tazminatı, iş sözleşmesi gibi koruyucu hükümlere kavuşmuşlardır. Bkz: A.g.e., ss.128-129.

14 Atilla Özsever, *Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci*, İmge Kitabevi, İstanbul, 2004, s.76.

son vermek” olarak değerlendirirken, muhalefet basını ise “iktidarı kaybetme korkusu” şeklinde yorumlamıştır. 1954 yılındaki düzenleme basın davasına bakacak mahkemelerle ilgilidir. Eğer basın “namus, şeref veya haysiyete, tecavüz edilmesi, itibar kırıcı yayın yapılması, özel veya aile durumunun onayı almadan” yayın yaparsa altı aydan üç aya kadar hapis ve bin liradan on bin liraya kadar para cezasıyla cezalandırılabilir. 1956 yılında ise DP Meclis Grubu’na getirilen Basın Kanunu’na ilişkin tasarı, bazı gazete haberlerini ve yorumlarını sınırlamayı öngören hükümler içermektedir¹⁵. Basın üzerindeki baskıyı protesto eden İstanbul Gazeteciler Sendikası 1957 yılında Kırşehir’de bir bildiri yayımlamıştır. Bildiride kapatılan gazeteler, tutuklanan gazeteciler, muhalefet olduğu için coplanan ve fotoğraf makinelerine el konan muhabirler için iktidar eleştirilmiştir. Sendikanın bu tutumu karşısında yayımladığı bildiri hükümet tarafından “milli menfaatlere aykırı” bulunmuş ve sendika dokuz ay süreyle kapatılmıştır¹⁶.

DP iktidara geldikten kısa bir süre sonra özgür basın yerine, denetimi altında tuttuğu bir basın yaratmıştır. DP’nin izlediği ekonomik ve siyasi politika basın üzerindeki olumsuz tutumu geliştirmiştir. ABD’ye bağımlı bir politika, ülke kaynaklarının kullanımındaki plansızlık, savurganlık, ekonomik ve siyasi bunalımlara yol açmıştır. Basın bu gelişmeleri izleyip, kamuoyuna aktardıkça DP, hoşnutsuzluğunu yasal ve idari önlemleri alarak göstermiştir. DP ile basın arasındaki ilişkiler sıcak ve dostane çizgiden şiddetli geçimsizliğe doğru kaymıştır. Özellikle Tahkikat Komisyonunun baskı ve sindirme çabalarıyla basın alt edilmeye çalışılmıştır.

DP, baskı altında tuttuğu basın kanalıyla devletin siyasi ve mali itibarını sarsıcı haberleri engellemeye çalışmıştır. Uygulamakta olduğu politikaları meşrulaştırmak adına da basından sık sık yararlanmışır. 6/7 Eylül öncesi azınlıklara karşı güdülen politika da DP’nin basın yoluyla canlı tuttuğu bir politikadır.

6/7 Eylül olaylarının yaşanmasının en büyük nedenlerinden biri de Kıbrıs konusundaki gelişmelerin toplum üzerinde oluşturduğu Rum azınlığa yönelik olumsuz yaklaşımdır. Bu yaklaşım, konuyu işleyen basının etkisi ile yaratılmıştır. Kıbrıs sorununun 1950’li yıllarda Türk milletinin ve devlet adamlarının gündemine gelmesinde Türk basınının payı büyüktür. Kıbrıs’a duyarsız olan hükümet yetkilileri, basının etkisi ile oluşan kamuoyuna duyarsız kalamamıştır. Kıbrıs sorununu Türk kamuoyuna ve Türkiye hükümetlerine mal eden ve konunun ulusal bir dava halinde gelmesine en büyük desteği veren Hürriyet Gazetesi ve bu gazetenin kurucusu Sedat Simavi olmuştur. Simavi’nin çıkardığı Hürriyet gazetesi o dönemde başarılı bir satış hızına ulaşmış ve

15 Muzaffer Tepekaya, “Türk Basınında Demokrat Parti Genel Seçimleri”, *Başbakan Adnan Menderes’in Yaşamı ve Siyasal Mücadelesi*, Edt: Talip Kabadayı ve diğerleri, Adnan Menderes üniversitesi Yayını, Aydın, 2012, s.334.

16 Özsever, a.g.e., s.83.

özellikle Kıbrıs konulu haberleri ile kamuoyunu etkilemiştir. Kıbrıs konusunda, Türk liderlerinin görüşlerine, Türkiye’ye giden Kıbrıs heyetine ve Kıbrıs’taki gelişmelere büyük yer veren Hürriyet gazetesi, öncelikle Türk gençliğinin Kıbrıs davasına sahip çıkmasını sağlamıştır¹⁷.

26 Ağustos 1955 Cumartesi günü İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay’ın Birinci Ordu Müfettişliği’ne gönderdiği talimatnamede bir karışıklığın çıkacağına sinyalleri verilmiştir. Talimatnamede, Kıbrıs olaylarıyla ilgili bazı emniyet tedbirlerinin alınması gerektiği bildirilmiştir. Gereken yerlerde sabahdan akşama kadar tam donanımlı motorlu araçların bulundurulması ve merkeze bildirilmesi arz edilmiştir¹⁸. Ayrıca, Selanik’teki Atatürk’ün evinin bombalanmasının ardından Birinci Ordu Müfettişliği’nden İstanbul Valiliği’ne, Rum müesseselerine karşı herhangi bir saldırının olmaması için, Beyoğlu, Beşiktaş, Harbiye, Yeniköy, Eminönü, Üsküdar semtlerinde gerekli tedbirlerin alınması için talimat gönderilmiştir¹⁹.

6/7 Eylül saldırılarından kısa bir süre önce basın da yardımıyla, “azınlıkların sadakati” ile ilgili şüpheleri körüklenmiş ve gayrimüslimlere karşı duyulan antipati canlandırılmıştır. Basın, 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili tasvir ve değerlendirmelerde de, azınlıkların sadakatsiz “hain vatandaşlar” olduğuyla ilgili ithamlara bağlı kalmıştır. Saldırıların hemen ertesinde, basın henüz özgürce haber yapabiliyorken ve örfi idarenin sansür uygulaması başlamamışken gazetelerde yer alan haberlerde, şiddet olaylarının çıkmasından bizzat azınlıklar sorumlu tutulmuştur²⁰. Yapılan propagandalar, başbakanın 24 Ağustos 1955 tarihli nutkuyla büyümüş ve resmi bir meşruiyet kazanmıştır. Popülist basın ile siyasi yetkililer arasında kurulan birliğe muhalefetin zayıflığı da eklenince, Yunanlılıkla ilgili olan her şeye karşı çıkan milli bir birlik kurulmuştur²¹. Örfi İdare Kumandanlığının Türk basınına müdahale etmesinin ardından, azınlıklar aleyhine gündeme getirilen suçlamalar son bulmuştur. Artık, 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili olarak hükümet resmi söylem türetmiş ve olaylar Türkiye aleyhine düzenlenmiş bir komplonun parçası olarak gösterilmiştir. Neredeyse tüm gazeteler ağız birliği etmişçesine, Türk gençliğinin Yunanistan’ın Kıbrıs politikasına dayanan siyasi entrikalarına tamamen “saf duygularla, gösteri yaparak karşılık verdiğini yazmıştır²². Aslında durum bu kadar iyi niyetli olmamıştır. 6/7 Eylül olaylarının temelinde yatan sebep, ateşlenen milliyetçi duygulardır. Eric Hobsbawm’ın nasıl haşhaş eroin hammaddesiye, tarih de milliyetçi, etnik ya da fundamentalist ideolojilerin hammaddesidir²³ tanımından

17 Sabahattin İsmail, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998, s.40.

18 Fahri Çoker, *6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar Belgeler*, Tarih Vakfı Yurdu Yayınları, İstanbul, 2005, s.252.

19 A.g.e., s.255.

20 Dilek Güven, *6-7 Eylül Olayları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005, s.137.

21 Samim Akgönül, *Türkiye Rumları*, Çev: Ceylan Gürman. İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.188.

22 A.g.e., ss.148-149.

23 Eric J.Hobsbawm, *Tarih Üzerine*, Çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009, s.6.

yola çıkararak 6/7 Eylül olaylarının çıkış noktasını tahmin etmek oldukça kolaydır. Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun faaliyetleri, soğuk savaşın getirmiş olduğu milliyetçilik, dış Türklere duyulan derin ilgi 6/7 Eylülün tetikleyicilerindendir.

Atatürk'ün Selanik'teki evinde 6 Eylül 1955 tarihinde patlayan bomba Radyo'dan saat 13:00 bülteninde duyurulmuştur.

"Selanik'te Aziz Atatürk'ün doğduğu ev ile Türk Konsoloslugu binası arasında bahçede saat gece yarısı dört gece bir bomba patlamış ve bu infilak neticesinde Aziz Atatürk'ün doğduğu evin pencereleriyle Konsoloshanenin camları hasara uğramıştır. İnfilak esnasında insanca zayıf olmamıştır. Yunan polisi tahkikata başlamış ve daha sıkı emniyet tedbirleri almıştır. 5 şüpheli şahsın tevkif edildiği bildirilmektedir. Yunan Hükümeti meydana gelen hasarı ödeyeceğini söylemiştir. Yunan Dahiliye Vekili basına verdiği beyanatta 'bu işi hakiki bir Yunanlının yaptığını zannetmiyorum' demiştir²⁴. "İlk saldırı saat 19.00 sıralarında Şişli'deki Haylayf Pastanesi'ne yapıldı. Ardından büyüyen kalabalık Kumkapı, Samatya, Yedikule, Beyoğlu'na geçerek gayrimüslimlerin toplu olarak yaşadığı birçok semtte önce Rumların, ardından da Ermeni, Yahudi ve hatta yanlışlıkla bazı Türklerin dükkânlarına saldırarak yağmaya başladı. İstanbul'daki Rum azınlığın ev, işyeri ve ibadet yerlerine yönelik bu saldırılarda emniyet pasif bir tutum sergiledi. Rum vatandaşların adresleri hakkında önceden bilgi sahibi olan, yirmi-otuz kişilik organize birliklerin kent içindeki ulaşımı özel arabalar, taksi ve kamyonların yanı sıra otobüs, vapur gibi araçlar yardımıyla sağlandı. 7 Eylül sabahına kadar süren saldırılarda aralarında kilise ve havraların da bulunduğu 5.000'den fazla taşınmaz tahrip edildi ve milyonlarca dolarlık mal sokaklara saçılıp, yağmalandı. İstanbul'un her yerinde yağmalar aynı yöntemle yapıldı. Dükkânlara saldıranlar önce vitrinleri taslayarak kırdılar ya da demir parmaklıkları kaynak makineleri ve tel makasları yardımıyla açtılar, ardından içerideki alet ve makineleri dışarı çıkararak paramparça ettiler."²⁵

1955 yılının Eylül ayında meydana gelen 6/7 Eylül talanı Türkiye'yi derinden etkilemiştir. Bu olayın temelinde istihbarat örgütünün tertibi yatmaktadır. Sonradan önemli olan mevkilere kadar yükselecek bir istihbarat ajansı, Atatürk'ün müze olan, Selanik'teki evine bir bomba koymuştur. Ekspres gazetesi bu olayı iri puntolarla duyurmuştur. Daha önce örgütlenmiş gruplar, bayraklarla Taksim'e yürümüşler, geçtikleri sokaklardaki evleri, mağazaları bayrak asmaya zorlamışlar, daha sonra da büyük talanı başlatmışlardır. Asker 22.00- 23.00 dolaylarında müdahale ettiği zaman, Beyoğlu ve birçok yörede talan edilmedik işyeri kalmamıştı. İstanbul'da bunlar yaşanırken İzmir'de de yürüyüşler yapılmış ve NATO'nun Güneydoğu karargâhı önündeki Yunan bayrağı indirilerek yırtılmıştı²⁶.

24 Çoker, a.g.e., s.257.

25 www.omogeneia-konstantinoupoli.gmt, 3.

26 Çavdar, a.g.e.,s.50.

Aziz Nesin, 6/7 Eylül gecesini “Saint- Barthelmy” gecesine benzetmiştir. Saint- Barthelmy, 1572 yılının 4 Ağustosunda Fransa Kralı IX. Charles’ın buyruğuyla başlamıştır. Bu gecede kralın emriyle Katolikler, Protestanları öldürmüşler, mallarını yağmalamışlardır ve o gece kanlı kıyım yaşanmıştır. 6/7 Eylül gecesinin hedefi İstanbul Rumları olmuştur. Asıl amaç, yağma değildir. Dünyaya bu konuda Türk kamuoyunun uyanık olduğunu göstermek gözdağı vermektir. Fakat iş çıkırından çıkmış, zararı yalnızca Rumlar değil, Ermeni, Yahudi ve diğer azınlıklar da görmüştür. Hatta bu arada bazı Türklerin de malları yağmalanmıştır²⁷.

6- 7 Eylül olayları yakın tarihte gözler önünde yaşanmış olmasına rağmen nedeni ve belgeleri açıkça ortaya konmamıştır. 6/7 Eylül gecesini, Türk basınına göre 11 kişi, bazı Yunan kaynaklarına göre 15 kişi ölmüştür. Sabancı Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Dilek Güven’in Sabah gazetesine verdiği röportaja göre ölü sayısının az oluşu gruplara “ölü olmasın” emrinin verilmesindedir. Resmi rakamlara göre 30 kişi, gayri resmi rakamlara göre 300 kişi yaralanmıştır. Güven’e göre resmi rakamlara göre tecavüze uğrayan kadın sayısı 60’tır. Fakat utançlarından ve korkularından dolayı şikâyetinde bulunamayan kadın sayısının 400’e yakın olduğu tahmin edilmektedir²⁸.

6 Eylül 1955 günü başlayıp 7 Eylül 1955 sabahına kadar süren olaylı gösteriler sırasında İstanbul’da bulunan Menderes ve diğer yetkililer, vilayette toplanarak sıkıyönetim kararı almışlar ve 7 Eylül 1955 tarihli gazeteleri sansür ettirmişlerdir. Yeniden baskı için kalıp hazırlamak uzun süreceğinden, gazetelerin sansür edilen bölümleri ezilerek okunamaz duruma getirilmiştir. Sıkıyönetim Komutanı Nurettin Aknoz 10 Eylül 1955 günü Harbiye’de basın toplantısı düzenleyerek basına konan yasakları açıklamıştır²⁹.

Yerel Basın ve Yeni Adana Gazetesi

1919- 1938 yılları arasında Anadolu’da 582 gazetenin çıktığı bilinmektedir. Bu gazetelerin 176’sının İstanbul’da, gerisi (406) taşrada çıkmıştır. Taşra gazetelerinin 27’si Adana, 25’i Ankara, 24’ü Bursa, 18’i Trabzon, 16’sı Samsun, 13’ü Eskişehir, 12’si Kastamonu, 11’i Gaziantep ve onar tanesi de Konya, Balıkesir, Urfa’da çıkmıştır. Taşrada çıkan gazeteler yereldir. Yerel basının bu yıllarda özel reklam geliri bulunmadığından, hükümetten maddi yardım almıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında da kağıt sıkıntısı ve radyonun hızlı haber hizmetiyle yerel basın büsbütün gerilemiştir. 1945 sonunda çok partili döneme geçiş yerel basına tekrar bir ivme kazandırmıştır ve yerel basın politik sürtüşmelerin yaşandığı merkez haline gelmiştir³⁰.

27 Aziz Nesin, *Salkım Salkım Asılacak Adamlar*, Adam Yayınları, İstanbul, 2002, s.30.

28 www.omogeneia-konstantinoupoli.gmt, 3.

29 Nuran Yıldız, Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basını, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/2701/3498, s.21.

30 Koloğlu, *a.g.e.*, ss.131-132.

Yayın hayatında ulusal basıncadan yerel basında önemli olmuştur. Halkın sesi ve gücü olan yerel basın, haksızlıkları ve gerçekleri halka duyurabilmek için her türlü baskı ve sansürle karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı'nın koyu istibdat ve Meşrutiyet dönemlerinde, savaş ve işgal yıllarında güç koşullar altında yayın hayatını sürdürmeye çalışan yerel basın³¹, devletin herhangi bir coğrafyasında meydana gelen siyasi, sosyal, dini veya düşünsel olayları yerel halka aktarmada en önemli araç olmuştur. Sanat, edebiyat, siyaset, ekonomi, güncel gelişmelerle ilgili yayın yapan yerel basın, zaman zaman ulusal basın tarafından görmezden gelinmiştir. Özellikle Kurtuluş Savaşı yıllarında ülkenin birlik ve beraberliğinin korunması üzerinde ciddi rol oynayan yerel basın, milli iradeyi sağlamlaştırmak için üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Örneğin Balıkesir'de Mustafa Necati ve Vasıf Çınar tarafından çıkarılan "İzmir'e Doğru" gazetesi her gün birinci sayfasında "en büyük görev milli mücadeleye hizmettir" diyerek milli kuvvetlerin propagandasını yapmıştır. Aynı yıllarda öğretmen Ahmet Remzi Yüreğir ve Yozgatlı Avni Doğan tarafından çıkarılan "Yeni Adana" gazetesi de Fransız işgal kuvvetlerine ve Ermeni çetelerine karşı halkı bilgilendirmiş ve halka Kuva-yi Milliye ruhu aşılamıştır³².

Yeni Adana gazetesinin yayın hayatına başlaması, Çukurova bölgesinin işgal edilme tarihine denk gelmiştir. Mondros ateşkes anlaşmasınının 10. ve 16.maddeleri Çukurova bölgesini ilgilendirmekteydi. Toros tünellerinin işgali ve bölgenin silahsızlandırılmasını içeren maddeler Çukurova bölgesinin işgal yolunu açmıştır. Fransızlar tarafından işgal edilen bölgede işgale karşı, milli kuvvetler teşkilatlanmaya başlamıştır. Milli Mücadele lehinde kamuoyu oluşturma çabaları esnasında öğretmen Remzi Bey ve arkadaşları tarafından 25 Aralık 1918'de "Adana" adıyla bir gazete çıkartmaya başlamışlardır. Ancak gazete işgal kuvvetleri tarafından kapatılmıştır³³.

Ahmet Remzi Bey, Yeni Adana gazetesini yeniden çıkartmak istemiştir. Pozantı'da Yeni Adana'nın tekrar çıkarılması kararlaştırmıştır. 25 Temmuz 1336'da (1920) de Yeni Adana'nın 9. sayısı yayınlanmıştır. Böylece Yeni Adana'nın ikinci yayın dönemi başlamıştır³⁴. 1920 yılında tekrar yayın hayatına başlayan gazetenin başına Buruk grubu müfrezesi kumandanı ihtiyat zabiti Ferit Celal getirilmiştir. Çıkacak gazete, ebadı küçük olsa da cephe kumandanlıklarına, kazalara ve halka ulaştırılacak ve Milli Mücadele taraftarı olarak doğru dürüst haber yapacaktı. Yeni Adana gazetesinin ilk neşriyatı şapograf ile yapılmıştır³⁵. Yeni Adana sadece güney cephesine ait haberleri vermekle kalmamış aynı

31 Bilal Tipi, "Yerel Basının Önemi", *Yerel Basın Kurultayı Bildiriler*, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana, 1992, s.21.

32 Leyla Akbaş, "Yerel Basının "Ayrıcalığı"", *Yerel Basın Kurultayı Bildiriler*, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana, 1992, s.67.

33 İbrahim İslam, *Milli Mücadele'de Yeni Adana Gazetesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995, ss.10-11.

34 Gülseren Akalın, "Kurtuluş Savaşında Adana Basını", *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırma Merkezi*, No:267, s.3.

35 Damar Arıkoğlu, *Hatıralarım*, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul, 1961, s.148.

zamanda bütün cephelere ait haberleri de duyurmaya çalışmıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın beyanatları, Meclisteki konuşmaları ve telgrafları Yeni Adana sayesinde Çukurova halkına ulaşmıştır. Yeni Adana gazetesi, Çukurova bölgesinde Milli Mücadele'nin sesi olmuştur. Gazete Pozantı'da yayımlandığı yıllarda her ne kadar “Nüshası 5 kuruştur” yazısıyla çıkmışsa da asla para ile satılmamış, halka bedava dağıtılmış, cephelere gönderilmiştir. Gazetenin 80. sayısında yer alan duyuru ile Yeni Adana gazetesi artık günlük olarak yayımlanmaya başlanır. Yeni Adana gazetesi Adana'nın kurtuluşu ile 198. sayısından itibaren Adana'da yayımlanmaya başlanmıştır. Gazete halen Adana'da Ahmet Remzi Yüreğir'in oğlu Çetin Remzi Yüreğir yönetiminde yayınına devam etmektedir³⁶.

1922 yılında Tiflis'te çıkan “Anadolu Basını” isimli kitapta Yeni Adana gazetesinin niteliğine ve siyasal eğilimine yer verilmiştir. Bu kitap “Anatoliskaya Peçat” adıyla K.Yust tarafından yazılmıştır. K. Yust, Trabzon'da, Kafkas Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti Enformasyon Ajansı'nın temsilcisi olarak Kitapta, 1920 (Ekim) ile 1922 (Mayıs) yılları arasında Anadolu'da faaliyet gösteren “Kemalist Basın” hakkında bilgiler vermiştir. Yeni Adana gazetesi bu listede yerini almış, niteliği veya siyasal eğilimi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti sözcüsü olarak geçmiştir³⁷. Gazete ilerleyen yıllarda kendini gündelik, siyasi, milliyetçi sabah gazetesi olarak tanımlamıştır³⁸. Yeni Adana'nın özellikle Kurtuluş Savaşı'ndaki yayını ABD'de dikkat çekmiştir. Gazete, ANPA (Gazete Sahipleri Birliği) tarafından “Basın Hizmetine ve Daha İyi Bir Yaşam Sağlama Savaşımına Esin Kaynağı” olarak nitelendirilmiştir. Yeni Adana gazetesinin yöneticisi Çetin R.Yüreğir, ABD'ye çağrılarak ödüllendirilmiştir³⁹.

Yeni Adana Gazetesi'nde 6/7 Eylül Olayları

Selanik'te Atatürk'ün evinin bombalanmasıyla başlayan olaylar, İstanbul ve İzmir'e sıçramıştır. Olaylar dizisi, 6/7 Eylül 1955 gecesi yaşanan talan ve yağmalamadan, örfi idarenin kuruluşuna kadar uzanmıştır. Bütün gazeteler 6/7 Eylül olaylarını manşetlerine taşımışlardır. Bu gazetelerden birisi de Yeni Adana gazetesidir. Olayları ilk günden itibaren nakleden gazete 6/7 Eylül olayları ile ilgili sık sık milli birlik çağrısı yapmış, Adana halkının galeyana gelmemesi için bilinçli hareket edilmesi düşüncesinde olmuştur.

O yıllarda gazete kendisini “Gündelik, Siyasi, Milliyetçi, Sabah Gazetesi”⁴⁰ olarak nitelendirmektedir. 1958'lere geldiğinde gazetenin isminin altında yazan ibarenin değişikliğe uğradığı görülmektedir. Gazetenin isminin altında yalnızca kurucunun adına (Ahmet Remzi Yüreğir) yer verilmiştir⁴¹.

36 Akalın, a.g.m., s.3.

37 Koloğlu, a.g.e., s.48.

38 Yeni Adana, 4 Temmuz 1955.

39 Yurt Ansiklopedisi, C.I, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1981, s.166.

40 A.g.g., 4 Temmuz 1955.

41 A.g.g., 3 Şubat 1958.

Yeni Adana gazetesi 6/7 Eylül olayları öncesinde Kıbrıs ile ilgili gelişmeleri, 4 Temmuz 1955 tarihinde “İngiltere nihayet anladı! Makarios bir kızıl ajandır!” başlıklı haberi ile duyurmuştur. Gazete, “Sunday Express” de yer alan makaleyi sütunlarına taşımıştır. Makale, Makarios’un faaliyetleriyle ilgilidir.

“Kıbrıs adasının Yunanistan’a ilhakını isteyen mezkûr ada baş Metropolitidi Makarios’un faaliyetlerini yakından takip eden İngiliz mukabil casusluk teşkilatı, baş Metropolitid’in komünistler tarafından gizlice desteklendiği hakkında sağlam delillere malik bulunmaktadır. Komünistlerin gayesi Kıbrıs’taki İngiliz askeri üssünü icabında kullanılamaz hale getirmekten ibarettir.”⁴²

Bütün ulusal gazetelerin yaptığı gibi yerel gazeteler de Kıbrıs meselesini her gün canlı tutmuşlardır. Londra Konferansı’ndan, mitinglere kadar Kıbrıs meselesinin her anını takip eden Yeni Adana gazetesi “Kıbrıstan Bir Kafile Geliyor” haberiyle, Kıbrıs’tan 24 kişilik Türk heyetinin özel uçaklarıyla Adana’ya geleceğini ve bu kafilenin Kıbrıs Türktür cemiyetinin Adana şubesi tarafından karşılanacağını duyurmuştur⁴³. Gazete, “Kıbrıslı Türk gençler arasında” manşetli yazısında 24 Kıbrıslı Türk gencinin 42 günlük bir Anadolu seyahati sonucunda 7 Temmuz’da Adana’ya geçeceklerini yazmıştır⁴⁴. Dönem basını Kıbrıs olaylarında, Türk gençlerinin faaliyetlerine ve protestolarına sık sık yer vermiştir.

Yeni Adana gazetesi 6/7 Eylül olaylarının başlangıcını şu haberle duyurmuştur:

“Bugün Selanik’ten gelen haberler arasında Rumların Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak, Selanik’te bulunan Atatürk evine bir bomba attıkları öğrenilince, esasen çok gergin olan durum, İstanbul içini bir anda karıştırmıştır. Bir gece evvel Patrikhanenin duvarına (Kıbrıs Türk’tür) bayrağı asacak kadar kabaran heyecan, bu havadisi ikinci baskı yapan akşam gazetelerinde yayınlanmasını müteakip büsbütün artmış ve alınan bütün emniyet tedbirlerine rağmen saat 19’dan itibaren Beyoğlu ve Şişli arasında yer yer gençlik kümeleri toplanmağa başlamıştır”.(Yeni Adana, 7 Eylül 1955, 1,6) 6/7 Eylül gecesinde İzmir ve İstanbul’da yaşananların Adana’ya yansması ise halk üzerindeki endişe ve merakla olmuştur. Adanalılar sabahlara kadar uyumamış ve olanlara sebep olan Palikaryalara lanet okumuşlardır. Saat 24.00’ten sonra İstanbul ile telefon görüşmesi yapmanın imkanının kalmaması Adanalıları üzmüştür.”⁴⁵

8 Eylül sabahı gazetede “Adana’da şehrimizde de bir nümayiş yapılmak istendi” haberi yer almıştır.

“Selanik’teki tecavüz hadisesi Güney Anadolu şehirlerinde olduğu gibi, Adana’da da, derin bir infial uyandırmış ve bu menfur hareketi tel’in maksadıyla dün saat 15’te bir nümayiş yapılmak istenmiştir. Vilayet makamının uygun görmemesine rağmen, ellerinde bayraklar ve Atatürk’ün büyük boyda portreleriyle saat 15’te

42 A.g.g., 4 Temmuz 1955.

43 A.g.g., 12 Ağustos 1955.

44 A.g.g., 18 Ağustos 1955.

45 A.g.g., 7 Eylül 1955.

Sümerbank fabrikası önünde yürüyüşe geçen vatandaşlar zabıta kuvvetine dağıtılmıştır. Gençlerin arzularında ısrar etmeleri karşısında herhangi bir taşkınlığa meydan vermek istemeyen polis yıldıırım ekipleri cop kullanmak zorunda kalmış ve elebaşılar Emniyet Müdürlüğüne götürülmüştür. Haklarında İçtimaat-ı Umumiye Kanununa muhalif hareketten dolayı muamele yapılacak olan nümayişçi elebaşılar Atatürk abidesine çelenk ve saygı duruşu yapmak istediklerini, başka bir maksatları olmadığını beyan etmişlerdir. Lüzumsuz herhangi bir harekete mani olmak maksadıyla şehrimizdeki polis ve jandarma karakolları tam kadro halinde, günün her saatinde, vazife görmektedirler. Adanalılar ovuku bulan hadiseleri büyük bir olgunluk ve soğukkanlılıkla karşılamışlardır. Radyoların yaptığı neşriyat merakla ve sükûnetle takip edilmektedir. Türkiye aleyhdarlığı ile tanınmış bazı Suriye gazetelerinin İstanbul ve İzmir hadiselerini hasmane emellerin tezahürü şeklinde göstermiş olması teessürle karşılanmıştır.⁴⁶

Aynı tarihli haberin içinde günlük olarak çıkan 6 gazetenin toplumun azınlıklara karşı tavrı takınması gerektiren herhangi bir ifade yer almadığı için sansür yemediği duyurulmuştur. “Selanik hadisesi ile alakalı olarak şehrimizde sabahları çıkan altı günlük gazete, dün erken saatte tetkik edilmiş ve satışlarında hiçbir mahsur olmadığı anlaşılmıştır. Şehrimiz gazetelerinin hiç birinin manşetinde İstanbul ve İzmir hadiselerini tahrik ve teşvik edici herhangi bir ibare görülmemiştir. Ancak Adana’ya öğle üzeri uçakla gelen Ulus ve Tercüman gazetelerinin yalnız dünkü nüshaları Ankara’da alıkonulmuştur. Böylece Adana’ya dün yalnız Zafer gazetesi gelmiştir.”⁴⁷

6/7 Eylül olaylarının hangi süreçte olduğu ve bu sürecin Adana’yı ne şekilde etkilediği Yeni Adana basınında yer almıştır. Bu süreçte özellikle Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin rolü büyük olmuştur. Tüm Türkiye’de olduğu gibi bu cemiyetin Adana şubesi de kapatılmıştır. Haber gazetede, “Kıbrıs Türktür Cemiyetinin Adana Şubesi Kapatıldı. Cemiyetin evrakına el konuldu” lejanı ile yankı bulmuştur.

“Kıbrıs Türktür Cemiyeti şubesi 1. Sulh Hukuk Hakimliğinin verdiği bir karar üzerine gece saat 1 sıralarında kapatılmış evrak ve vesikalarına el konulmuştur. Bu arada hadiseyi yerinde tetkike memur edilen muhabir arkadaşımız Emniyet Birinci Şube mensupları tarafından kovulmuştur. Kendileri gibi bir amme vazifesi görmekte olan gazetecilere bu şekilde muamele edilmesi teessüfe şayandır. Alakalı makamların ehemmiyetle nazarı dikkatini çekeriz.”⁴⁸

Kıbrıs Türktür cemiyetinin Adana şubesi kapatıldıktan sonra idare heyeti nezaret altına alınmıştır. “Dün geçeki nümayiş hadiselerine ilgili olarak bugün sabahleyin Kıbrıs Türk Kültür Cemiyeti İdare heyeti görülen lüzum üzerine nezaret altına alınmıştır. Diğer taraftan nümayiş hadiselerini merak eden okuyucuları tatmin maksadile bu gün gerek sabah, gerek akşam gazeteleri üçünü baskı yaparak saatte bir hadiselerin tafsilatını vermişlerdir.”⁴⁹

46 A.g.g., 8 Eylül 1955.

47 A.g.g., 8 Eylül 1955.

48 A.g.g., 8 Eylül 1955.

49 A.g.g., 8 Eylül 1955.

Gazete tarafından “Nümayişler sırasında bir tek yağma hadisesi olmamıştır” manşetiyle İstanbul ve İzmir’de yaşanan yağma olaylarına değinilmiştir.

“Nümayişler sırasında muntika olarak İstanbul’un bütün semtleri nümayişçiler tarafından dolaşmış ve semtteki Rum vatandaşlara ait dükkanlar tahrip edilmiştir. Nümayişlerin en şayanı dikkat tarafı, yapılan bu tahrikler sırasında bir tek yağma hadisesi olmamıştır. Dün gece sokaklarda 60 bin liraya yakın para, 90 bin lira değerinde mücevher ve 10 kamyon dolusu kumaş müsadere edilerek emniyete götürülmüş, nümayişler sırasında bayrak asmak istemeyen Rum vatandaşların birçoğu nümayişçiler tarafından linç edilmek üzereyken kurtarılmıştır...”⁵⁰

6/7 Eylül gecesinden sonra İzmir, İstanbul ve Ankara’da örfi idare ilan edilmiştir.

“6 Eylülde İzmir’de ve bilhassa İstanbul’da geç saatlere kadar devam eden nümayişler sebebiyle buralarda fevkalade halin mevcudiyeti ilan edilmiş ise de 7 Eylül 1955 tarihinde neşredilen hükümet beyannamesinde bu vaziyetin değiştiği bildirilmiştir. Bu beyannamenin neşrinden sonraki hadiselerin amme huzur ve asayişini yeniden ihlal edecek bir istidat göstermesi muvacehesinde vaziyeti etrafiyle tetkik eden Vekiller Heyeti, memleketin yüksek menfaatlerini korumak için İstanbul, İzmir ve Ankara’da örfi idare ilanına müttefikan kara vermiştir.”⁵¹

Yeni Adana gazetesi 6/7 Eylül olaylarının Adana’da yankı bulmasının ardından, Adana’da azınlıklara karşı herhangi bir taşkınlığın yaşanmadığını duyurarak, yaratılmaya çalışılan saldırıların erkenden önlendiğini yazmıştır.

“Adanalılar son hadiseleri soğukkanlılıkla karşıladılar. Nezaret altına alınan nümayişçiler serbest bırakıldı”...“Alakalı makamlarca herhangi bir hadiseye meydan verilmemek üzere her türlü tedbir alınmış olmasına rağmen Adanalılar tam bir olgunluk ve anlayış göstererek hadiseleri soğukkanlılıkla takip etmişlerdir. Diğer taraftan evvelki günkü nümayiş başlangıcı üzerine yakalanarak nezaret altına alınmış olan gençler⁵² de Savcılığa sevk edilmişlerdir. Bu gençler nöbetçi savcılıkça alınan ifadelerini müteakip serbest bırakılmışlardır.”⁵³

6/7 Eylül olaylarının ardından Yeni Adana basınının “Milli Birlik İhtiyacı” isimli başmakalesinde tüm yurttaki bütün partilerin işbirliği içerisinde yaraları sarmak için beraber olması gerekliliği yazmıştır.

“Artık olan oldu. İstanbul ve İzmir’de acı kayıplara uğratıldık. Telafisi bir anda mümkün olmayan iktisadi sıkıntı ve güçlüklerle karşı karşıya bulunuyoruz. Askeri idare ve adli makamlar meselenin kendilerini alakadar eden hususları ile meşgul olurken, bunlardan çok daha ehemmiyetli olarak bir milli birlik cephesinin mevcudiyetine ihtiyacımız vardır... Tahmin ediyoruz ki; muhalefetleri bozguncu, sabotajcı gibi gülünç iddialarla suçlandırmaktan ziyade böyle bir yolla iktidarların da bekası sağlanmış olur.

50 A.g.g., 8 Eylül 1955.

51 A.g.g., 8 Eylül 1955.

52 Gözaltına alınıp, serbest bırakılanlar, Mehmet Sakallıoğlu, Bedri Hüçet, Cemal Adlan, Enver Yaramış, Şevket Timus ve Hüseyin Yüğen. *Yeni Adana*, 9 Eylül 1955.

53 A.g.g., 9 Eylül 1955.

Hakikatleri gören iktidarlar, bu hakikatlere göre tedbir alan iktidarlar elbette uzun yıllar icraatlarını devam ettirirler. Hele son hadiseler vesilesi milli meselelerde beraberliği tek şart olarak beyan ve ilan eden Türk muhalefeti ile kurulacak bir birlik cephesi başka memleketlerde başka iktidarlara nasip olmayan büyük bir şanstır. Bu şanstan istifade etmek bugünkü iktidarın basiretine ve ileri görüşüne bağlıdır. Bu millet fedakârlıkta rakipsizdir. Bütün partiler mümessillerinin elbirliği ile açacağı tasarruf kampanyası dış yardımların sağlayacağı refahın yüz mislini hem de çok kısa zamanda bu memlekete getirecektir... Böyle bir teşebbüs için de en müsait hava bugünlerde esmektedir.”⁵⁴

Yeni Adana gazetesi, Ağustos ayı itibariyle Cezmi Türk’ün gazetede yazacağını duyurmaya başlamıştır. Gazete, Cezmi Türk’ü “Milliyetçi ve Memleketçi yazılarına başlıyor”⁵⁵ “Mühim Bir Haber”⁵⁶ manşetleriyle tanıtmış ve yazılarının başlangıç tarihine kırmızı ve koyu puntolarla sık sık yer vermiştir. Bu ilanlardan anlaşıldığı gibi Yeni Adana gazetesi birlik ve beraberlik sağlama k adına, Dr. Cezmi Türk’e ve yazılarına oldukça güvenmiş ve Türk’ü gazetenin başyazarlarından ilan etmiştir.

Cezmi Türk⁵⁷, DP döneminde çıkarılan 1950 basın yasasının 31.maddesi⁵⁸’nin çıkarılmasını tepki gösteren ve bu tepkisiyle maddenin iptal edilmesine sebep olan gazetecilerden biridir. Yeni Adana gazetesinin başyazarlarından Dr. Cezmi Türk 6/ 7 Eylül olaylarının ardından bir yazı dizisi hazırlamış ve bu olayların 9 Eylül İzmir’in Kurtuluşuna yakın bir zamana denk gelmesinin manidar olmasını eleştirmiştir. “Dokuz Eylül zaferimizi manaen ve iktisaden mahvötmek için mahûd Yedi Eylül kararlarının çıkmasına kimler sebep ve vesile olmuşlardı. Biliyoruz, görünüşte o kararları Recep Peker kabinesi almış, kendi parti grubuna dahi danışmadan tatbik geçtiği bu kararlar milletimize neye mal olmuştu ve neye olacaktır? Bunu herkesten daha iyi Türk milleti bilmeli ve bilecektir. Bu yılda 6 Eylül faciasını, akılları sıra hükümeti berbat vaziyete düşürmek ve milletimize tarihi boyunca leke sürmek için sahneye çıkaranlar ne istiyorlar?.. Seziyoruz, anlıyoruz.”⁵⁹

54 Cezmi Türk, “Milli Birlik İhtiyacı”, *Yeni Adana*, 10 Eylül 1955.

55 A.g.g., 8 ağustos 1955.

56 A.g.g., 10 Ağustos 1955.

57 1903’te İstanbul’da doğan Dr. Cezmi Türk, Askerî Tıbbiye Mezunudur. GATA ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Adana Askerî Hastaneden emekli olan Türk, Demokrat Partiden 9. Dönem Seyhan Milletvekili seçilmiştir. Cemi Türk, Çakmak, Toprak Dergisi ve Türkistan Postası’nda yazılar yazmıştır. Sıhhiye El Kitabı isimli kitabı Askerî Tıbbiyede ders kitabı olarak okutulmuştur. 8 çocuk babası Cezmi Türk, 1972’de İstanbul’da ölmüştür. Türk, DP içinde de Celâl Bayar’a muhalefet etmiştir. Cezmi Bey ve arkadaşları DP’den ayrılarak, Köylü Partisini kurmuşlardır. Başında Remzi Oğuz Arık vardı. Parti 1958’de Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşmiştir. Cezmi Türk siyasetten kopmuştur. DP Seyhan Milletvekili Cezmi Türk, aynı zamanda NATO’ya hayır diyen tek sağ görüşlü siyasetçi ve ilk milletvekili olmuştur. http://www.beykozoturkocagi.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=2545&catid=61:ubat-2010&Itemid=250.

58 1950 Basın yasasının 31.maddesi: “Rızaları hilafına şahısların hususi ve aile hayatları hakkında ima tarihiyle dahi olsa yayında bulunanlar, suçtan zarar görenin şikayeti üzerine 2 aya kadar hapis veya 200 liradan 2000 liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilirler”. Bkz: Alemdar, a.g.e., s.129.

59 Türk, “Altı Eylül”, *Yeni Adana*, 15 Eylül 1955.

Türk aynı yazıda 6/7 Eylülün yeni gelişmekte olan demokrasiyi baltalamak niyeti ile düzenlendiğini iddia etmiştir. “Şunu, kızılı, karası, alacası, yeşili, sarısı, beyazı nesi varsa cümlesi bütün servisleri ve ajanları ve onları dışarıdan idare edenlerle iyice bilmelidirler ki Türkiye’de bir değil daha on örfi idare ilan ettirseler; yine yeni doğmakta olan Türk demokrasisini mahvedemeyeceklerdir. En aşağı elli yıldır bu yurttan oynadıkları oyunlar, en aşağı otuz yıldır da kendilerine ortak ettikleri mahlûklar bu milleti içinden yıkıp yok etmeye muvaffak olamayacaklardır.”⁶⁰

Milli Birlik ihtiyacını sık sık dile getiren Yeni Adana gazetesi bu üzücü olaylar karşısında her ne olursa olsun toplum bilincinin yerinde olduğu ve provokasyona karşı tek yürek hareket edileceğini de vurgulamıştır. “Cenuplusu, şimalisi, batısi, şarkısı, yüce inansınlar ki, Türkiye’yi NATO içinde güvenilir bir uzuv olmaktan çıkarsalar ona ve ordusuna teknik yardımları durdursalar, Yunanistanla bizi yeniden bir kan gütmeye ve kin gütmeye havası içine atsalar, İsraille, Araplarla da aramızı açsalar, Türkiye düşman bir dünya içinde tek başına yalnız ve kimsesiz kalsa da Türk toprakları, gözüne kestirip hücumla geçecek bir düşmana karşı yine de bir ölüm cehennemi olacaktır.”⁶¹

Adana’nın başlattığı yardım kampanyası “Nümayişlerde zarar görenlere şehrimizden 200 bin liralık yardım yapıldı. Yabancıların zararları da tanzim ediliyor” başlığıyla duyurulmuştur. “İstanbul ve İzmir’de vuku bulan hadiseler dolayısı ile Valinin başkanlığında D.P. ve C.H.P. il başkanlarının ve Ziraat, Türkiye Kredi Bankaları müdürleri ile esnaf dernekleri başkanlarından mürekkep bir yardım komitesi kurulmuş ve birinci reisliğe Vali, ikinci reisliğe de Ziraat Bankası müdürü seçilmiştir. Komite, Adanaluların ilk planda 200.000 lira yardımda bulduklarını alakalı makamlara bildirmiştir.”⁶²

Gazetenin olaylarla ilgili devam makalesinde 6/7 Eylül zarar görenlerin yalnızca Rum vatandaşlar olmadığı söylenmiştir. Toplumun Rumlar dışındaki kısımları da zarar görmüştür. Olayların akışında Türklük ve Müslümanlık gibi hassas değerlerin de kullanıldığı ifade edilmiştir. “Mal, can, mesken, dabet, mezarlık emniyet ve masumiyeti dahi kalmadı. Örfi idarenin ilan edildiği gece yarısına kadar can korkusu çekenler ve mal zararı görenler yalnız Türk tebaası Rum vatandaşlar değildi. Başka milletlerden ve dinden olanlar şöyle dursun, bizzat Türk ve Müslüman olanlar da korku ve dehşet içinde kaldılar. Sünneti var mı yok mu diye sokaklarda muayene edilen vatandaşlar dahi olduğu anlaşıldı. Dükkanlar basıldı, kırıldı, parçalandı, yakıldı. Evlere girildi. Tehdit ve hakaretlerde bulunuldu. Can kayıpları oldu. Bu facianın sahneye sunulduğunda ve oluşunda Türk gençliğinin hiçbir alaka ve müdahalesi yoktur. Bütün kâzip görünüş ve gösterişlerine rağmen bu rezaletin Türklükle, Müslümanlıkla da alakası da yoktur. Hangi servislerde, hangi ajanlarla, içimizde teşkilatlanmış, hangi komitelerle alakası var. Bunları inşallah yapılmakta olan tahkikat gösterecektir...”⁶³

60 A.g.m.

61 A.g.g., 15 Eylül 1955.

62 A.g.g., 15 Eylül 1955.

63 A.g.g., 16 Eylül 1955.

Cezmi Türk, “Anlaşıldı” isimli makalesinde DP hükümetinin ağır bir dille eleştirmiştir. “Mecliste kürsüye çıkıp sırasıyla söylediklerine göre, Başvekil Yardımcısı Bay Fuad Köprülü “Baskına uğradık” diyor. Başvekil Bay Menderes de ilave olarak “Milletimize geçmiş olsun”⁶⁴ Gazete başyazarı daha net konuşarak halkın bir dahaki seçimlerde muhalefeti iş başına getirmesini temenni etmiştir. “Muhalef bir ferdi millet olarak biz de kendilerine teşekkür edelim, sağ ve var olsunlar. Ama inşallah önümüzdeki seçimlerde memleket idaresini muhalefete terk etsinler. Ve Ulu Tanrıdan dua ve niyaz ederim ki, artık milletimiz çoğunlukla kendilerine oy vermesin. Muhalefeti İşbaşına getirsin. Çünkü bendeniz kendilerinin bu memleketi iyi idare ettiklerine kani değilim. Ayrıca yalnız bize değil sayın Menderesle, Sayın Bay Fuad Köprülüye ile büyük geçmiş olsun. Yalnız Dahiliye Vekilinin istifası ile bu badireyi atlattılar. Kendi partilerinin ekseriyetinden dahi esaslı bir sorgu suale maruz kalmadılar...”⁶⁵

6/7 Eylül olaylarının sonrasında sıkıyönetim uygulamaları devam etmiştir. Bu sıkıyönetim gazeteler üzerinde de hissedilmiştir. Yeni Adana gazetesi yazarlarından Dr. Cezmi Türk, bu uygulamalardan Ulus gazetesinin de etkilenecek, kapatıldığını yazmış ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında 1940’ta çıkarılan örfi idare kanununun matbuat hürriyetini kısıtlayan maddesini eleştirmiştir.

“Sayın İsmet İnönü Ulus gazetesinde Çetin İmtihan adlı bir başyazı yazdı. Örfi İdare Komutanlığı da bu yazı yüzünden Ulus gazetesini kapattı. İnönü bahis mevzu olan yazısında, meclisteki Demokrat Parti grubundan ümitli olduğunu söylüyor. Cumhuriyetçi Millet Partisi meclis grubu ile birlikte hareket etmeleri lüzumunu açıklıyor. Demokrat grubunda kendileriyle fikir birliği halinde olmasını istiyor. Programlar ayrı olsa da rejim meselesinde birlik olmalıyız diyor ve CHP adına emin olmalarını da istiyordu. Meclis bu ay sonuna varmadan toplanmalı ve 6/7 Eylül faciasının mesulleri aranmalıdır. Bakalım meclis grupları bu çetin imtihanı verebilecekler mi?... diyordu. Derhal gazete kapatıldı, yani İnönü’nün kalemi kırıldı...”⁶⁶

Cezmi Türk makalesinde, Türk basın özgürlüğünün kısıtlanması ve daraltılması durumunda bundan sorumlu olanların günün birinde halka hesap vermek zorunda kalacaklarını şu sözlerle dillendirmiştir:

“Şüphesiz İkinci Dünya harbinin tehdit ve tehlikeleri de dikkate alınarak çıkarılmış bir kanundu ve zamanına göre mâzur görülebilirdi. Fakat günün birinde herhangi bir iktidarın bu kanunu harp zamanı dışında da kullanacağını düşünmek, bilhassa kayıtsız şartsız gazete kapamak salâhiyetini vermemek veya bu gibi haller için daha mâkul ve mutedil hükümler koymak icap ederdi. Milletini ve onun hak ve hürriyetlerini seven ve tanıyan büklerimizden bu beklenirdi. Çünkü Biz Sakarya Harbi sırasında bile meclisinde de demokratik müsabaka muhalefeti yaşatmış, o eşsiz İstiklal harbimizi de demokrat dünyaya bu bakımdan da örnek olarak gösterme şerefini kazanmış

64 Cezmi Türk, “Anlaşıldı”, Yeni Adana, 20 Eylül 1955.

65 Türk, a.g.m.

66 Cezmi Türk, “Çetin İmtihan”, Yeni Adana, 27 Eylül 1955.

olan bir milletin evlatları idik...Hele harp zamanları dışında böyle bir salahiyetin verilmesi de millet hakları ve hürriyetleri bakımından hiç de doğru bir şey değildir... Millet karşısında imtihan geçirmekte oldukları açıkça görülüyor. Asıl çetin imtihan bu idi ve budur. Ama maalesef demokratlar bu imtihanı iyi geçiremediler. Beş yıldır döne döne başları dönüyor ve bize ikide bir eski idareyi ve onun tatbikatını aratıp duruyorlar..."⁶⁷

Yeni Adana Umumi Neşriyat Müdürü Çetin Remzi Yüreğir'in "Kıbrıs Türktür" isimli yazısında Kıbrıs meselesi ile ilgilenmekte geç kalındığını, Yunanistan'ın daha erken davranıp, dünyayı bu konuda kendi lehine odaklandırmaya çalıştığını dile getirmiştir. "Türk Kıbrıs davamız ne zaman başladı bilir misiniz? Yunanistan İngilizlerin gözünü yıldırıyorsa, Yunanlılarda gazaba uğramış bir millet olarak dünyanın gözünde belirmeye başladıktan sonra. Bizim dış siyasette bir şeyler, problemler bulmamız gerekiyordu. Gözümüze Kıbrıs ilişti. İngiltere'nin yakında açıklanacak kararı ne olursa olsun; layıkıyla destekleyemediğimiz tezimiz şimdilik başarısızlığa uğrasın uğramasın bundan sonra dikkat ettiğimiz takdirde geç kalmış olmayacağız. Bu bize bir ders olacaktır, daha gururlu ve dinamik bir dış politika takip etmemize yol açacaktır. Dış politikayı şiirle değil, istikrarlı bir gücün şuuru yazar."⁶⁸

6/7 Eylül 1955 olayları Yeni Adana gazetesinde an be an yer almıştır. Gazete, sağduyulu davranarak sık sık birlik ve beraberlik mesajı vermiş, gelişmekte olan demokrasinin yara almaması için toplumun her kemsinin üzerine düşen görevi yapması gerektiğini beyan etmiştir. Gazete, o gecede yaşanan yağma ve talan olaylarının yalnızca Rum azınlığını rahatsız etmediğini, ülkenin bütünlüğünü de tehdit ettiğini dile getirmiştir.

Kıbrıs meselesinin etkisiyle İzmir ve İstanbul'da yaşanan 6/7 Eylül olayları bu meselenin kısa sürede halledilemeyeceğinin sinyallerini de vermiştir. Rum azınlığı hedef olarak düzenlenen ve uygulamaya konan 6/7 Eylül olayları, 1974'de çözüme kavuşan Kıbrıs meselesinin bir uzuvu olarak kalmıştır.

6/7 Eylül 1955 Olaylarının Değerlendirilmesi

6 Eylül gecesinde yaşananların ardından Türkiye Milli Talebe Federasyonu İkinci Başkanı Gültekin Özdenler yayınladığı basın bülteninde şunları dile getirmiştir: "6 Eylül Salı günü pek çok Rum vatandaşımızın ağır maddi zarara uğraması ile neticelenen ve halkımızın son hadiseler karşısında duyduğu heyecan ve infialin sonucu olan nümayişleri üzüntü ile karşılıyoruz... Hükümetin resmi tebliğinde belirtildiği üzere bu hareketin Komünist tahriklerinin bir neticesi olması ihtimali ise bu hususta duyduğumuz üzüntüyü arttırmaktadır..."⁶⁹

67 Türk, a.g.m.

68 Çetin Remzi Yüreğir, "Kıbrıs Türktür", Yeni Adana, 12 Haziran 1958.

69 Çoker, a.g.e., s.258.

6/7 Eylül gecesi tahrip edilen binalar tablo olarak;

Mağaza	4214
Ev	1004
Kilise	73
Manastır	2
Fabrika	21
Eczane	26
Otel-Pansiyon	12
Gazino	91
Depo	23
Kuyumcu	10

Tablo 1- Fahri Çoker, 6/7 Eylül Olayları Fotoğraflar Belgeler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005, s.260.

6 Eylül Olaylarında Zarar Görenler için Yardım Komitesi kurulmuş ve bu komite bir tebliğ yayınlamıştır. Tebliğde, İstanbul'daki zararların tespiti ve yapılacak yardımların temini için mahalli bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonda görevli kişilerin isimleri şunlardır: Vehbi Koç, İzzet Akosman, Refik Bezmen, Hilmi Gürkan, İbrahim Dilbe, Afif Tektaş, Hasan Derman, Arsen Gezar, Papadopulos Arsenidez, Kazım Yurdakul, Sadık Bigat, Remzi Teker, Yekta Teksel, Osman Germen, Yorgi Erman, Askarar Boncuk. Adı geçen komisyon ilk iş olarak küçük esnaf ve tacirlerin acil ihtiyaçlarını temine başlamıştır⁷⁰.

Resmi gazetenin 29 Haziran 1959 tarihinde 11744 sayısıyla çıkarılan kararda zarar görenlerin zararlarının tespitine ilişkin madde yer almıştır. 6/7 Eylül 1955 tarihinde İstanbul ve İzmir'de vukubulan hâdiselerde kilise ve müessesatı hayriye binalarında husule gelen hasar ve ziyam Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından tesbitine ve bunların telâfisine matuf tamir, ihya ve mubayaalara ve bu işlerde çalıştırılacak memurlara verilecek fazla mesai ücretlerine dair 13/8/1956 tarihli ve 4/7804 sayılı kararname ile kabul edilen esasların 1959 yılında da tatbiki, 6684sayılı kanunun 1.ci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince 9/6/1959 tarihinde kararlaştırılmıştır⁷¹.

6/7 Eylül'den sonra kamuoyuna hakim olan kanı, bunun bir DP tertibi olduğu şeklindeydi. 6/7 Eylül Olayları davası 19 Ekim 1960 günü Yüksek Adalet Divanı önünde başlamış ve DP yetkilileri⁷² sorgulanmıştır. Onlarca kişinin tanıklığına başvurulmuştur. Tanıkların büyük çoğunluğu olayın bir düzmece

70 Serdar Sakin, “6-7 Eylül 1955 Olayları Sonrasında Türk Kamuoyunun Tutumu, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume:3, Issue: 12, Summer 2010, s.383.

71 *Resmî Gazete*, Sayı: 10239, 29 Haziran 1959.

72 Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüstü Zorlu, Eski Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş, İzmir Valisi Kemal Hadımlı, Selanik'te bombayı attığı ilan edilen kişiler vd. Bkz: Cüneyt Akalın, “6-7 Eylül Olayları ve Çarpıtılan Gerçekler”, *Teori Dergisi*, S: 231, Nisan 2009, ss.39-40.

olduğunu, hükümetin Kıbrıs olayları konusunda dışarıya bir mesaj vermek için bu olayı düzenlediğini ancak ölçünün kaçırıldığını belirtmişlerdir. Bu tanıklar arasında, birçok siyasetçinin yanı sıra o zamanki sıkıyönetimde görev yapmış komutanlar, polis şefleri, savcılar ve gazeteciler de vardı.⁷³ Mahkeme, Menderes, Zorlu ve İzmir Valisi Kemal Hadımlı'yı suçlu bulmuştur.

Yassıada'daki Adalet Divanı 6/7 Eylül olaylarının Bayar, Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve İçişleri Bakanı Namık Gedik tarafından düzenlendiğine karar vermiştir. Londra'da Kıbrıs Konferansı'nda bulunan Zorlu "haklarımızda ne dereceye kadar ısrar edeceğimizi" göstermek üzere "aktif hareket için ilgililere verilecek emrin pek faydalı olacağını" bildirerek harekete yeşil ışık yakmış görünüyordu. Yassıada mahkemesine göre, İstanbul'un birçok semtinde ve İzmir'de aynı anda başlayan harekette DP örgütünden yararlanılmıştı. Yunan makamları ise Atatürk'ün evine bomba atmaktan sorumlu birkaç Türk yakalamışlar, bunları mahkûm etmişlerdir. Öyle görünüyor ki, 6/7 Eylül olayı ülkemizde devletin hukuk dışına çıkmasının üzücü bir örneğidir⁷⁴.

6/7 Eylül olaylarında birkaç yaşlı Rum ölmüş, 35 kişi yaralanmış, 5622 bina hasar görmüş, 300000 dolarlık maddi hasar oluşmuş ve en önemlisi Türkiye'nin uluslararası prestiji "Barbar Türkler" sloganıyla sarsılmıştır⁷⁵. 6/7 Eylül, sonuçları itibariyle İstanbul ve İzmir'in yüzyıllardır sürüp giden çok kültürlü mozaiğini sona erdirmiştir. Başta Rumlar olmak üzere azınlıklar Türkiye'den göç etmişlerdir. "Son Göçmenler" de 1960 sonrası çıkarılan bir kararnameyle yurtdışına çıkarılmışlardır. Bu, bir anlamda Rum azınlığı tasfiye hareketi olmuştur⁷⁶.

6/7 Eylül faciası, dürtüleri baskı altında tutulan ve bu yüzden ezilen bireylerdeki saldırganlık gizilgücünün ortaya çıkmasının ürünüdür. Ne var ki, kanalize edilmek istenilen bu saldırganlık gizilgücü çığırından çıkmıştır⁷⁷.

6/7 Eylül olaylarının failleri hakkında birden fazla görüş vardır. Kimi çevrelere göre bu olayların gerçek sorumlusu DP hükümetidir. Bir başka görüşe göre, hükümet, bu planını Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti (KTC), Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve işçi sendikaları aracılığıyla hayata geçirdiği yönündedir. Diğer bir iddiaya göre ise Türkiye'nin NATO'ya üye olmasından rahatsızlık duyan Sovyet Rusya, Yunanistan ile kurulan iyi ilişkileri baltalamak ve genel anlamda rakibi olan Batı Demokrasilerine zarar vermek için ajanları aracılığıyla, Türkiye'de yaşayan komünistleri de kullanarak böyle bir eylemi gerçekleştirmiştir. Başka bir görüş 6/7 Eylül olaylarının yol açtığı sonuçlar bakımından ele alındığında, Batılı büyük devletlerin NATO marifetiyle o dönemin Türk İstihbarat servisi

73 A.g.m., ss.39-40.

74 Sina Akşin, *Türkiye Tarihi*, C.4, Cem Yayınevi, İstanbul, 2008, s.217.

75 Fırat, a.g.m., s.601.

76 Çavdar, a.g.e., s.53.

77 Nesin, a.g.e., s.32.

olan MAH’ a yaptırıldığı üzerinedir⁷⁸. Son görüş ise 6/7 Eylül 1955 olaylarının, Kemalist Devrim’in ulusal bağımsızlıkçı ve halkçılık temelinde sürdürdüğü uluslaşma programına karşı İngiltere, Amerika ve NATO’nun düzenlediği bir provokasyonudur. Yani 1940’lara kadar süren, aydınlanmaya, eşit ve özgür yurttaşlar yaratmaya hizmet eden, dolayısıyla uluslaşmanın ilerici, devrimci karakterini oluşturan uygulamaların devamı değil, onun tam karşıtıdır⁷⁹.

Sonuç

1856 Islahat Fermanı ile Osmanlı toplumunda birtakım haklar elde eden ayrıcalık elde eden gayrimüslimler İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde sanayi ve ticaret alanında büyük oranı temsil etmişlerdir. II. Meşrutiyet ile birlikte bir “İktisatta Millileştirme” politikası başlamış, bu süreç içinde azınlıkların tekelindeki ticaret Müslümanların tarafına çekilmeye çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti de kuruluşundan itibaren ekonomide millilik fikrini benimsemiştir. 1930’lu yıllarda uygulanmaya çalışılan devletçilik politikasına paralel olarak, yabancıların elinde bulunan kurum ve işletmeler yerli işletmeler tarafından devralınmaya çalışılmıştır. I. Dünya Savaşı’ndan beri dünyayı çemberine alan kapitalist ve emperyalist düzen karşısında dik durabilmek adına millileştirme politikası uygulayan Türkiye Cumhuriyeti hiçbir zaman egemenliği altında bulunan gayrimüslimlere şiddet uygulamayı hedeflememiştir. Ancak, II. Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan “Varlık Vergisi” ve 1955 yılının Eylül ayında patlak veren 6/ 7 Eylül olayları birtakım değişikliklere sebep olmuştur. 6/7 Eylül olayları, azınlıkların devlete olan güvenin sarsılmasına sebep olmuştur ve çok sayıda Rum Türkiye’yi terk etmek zorunda kalmıştır.

Yeni Adana gazetesi 6/7 Eylül olaylarının başlangıç tarihini manidar bulsa da elinden geldiği ölçüde tarafsız haber yapmaya çalışmıştır. Zaman zaman milliyetçi ve dini söylemlerden uzak duramasa da bu süreçte Adana halkına sağduyuyu aşılama çalışmıştır. Yayınladığı makalelerde sürekli milli birlik çağrısında bulunmuş ve Adana halkının galeyana gelmeden, bu süreci atlatması için gerekli şartları sağlamıştır. Verdiği manşetlerde Adanalıların Rum azınlığa karşı nefret ve öfkeye kapılmamaları için titiz hareket ermiş, tarafsız haberler yapmaya özen göstermiştir. Bu süreçte, Türkiye halkının zor bir sınavdan geçtiğini ve bu sınavdan en az hasarla çıkılması için kenetlenmeye ihtiyaç duyulduğunu sık sık dillendirerek, gazete olarak halkın toplumun diğer gruplarına tavır almamasını sağlamıştır.

78 Bkz. Resul Babaoğlu, “6/7 Eylül Olaylarının Muhtemel Failleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 2, Şubat 2013, ss.1351.

79 Mehmet Ulusoy, “Neoliberal Tarihçilik, Türk Devrimine Karşı: Türkleştirme, Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül”, *Teori Dergisi*, S:231, Nisan 2009, s.19.

KAYNAKÇA

I. Gazeteler

Resmi Gazete, 29 Haziran 1959, Sayı: 10239. Karar Sayısı: 11744.

Yeni Adana Gazetesi.

II. Kitaplar

AKGÖNÜL, Samim, Türkiye Rumları, Çev: Ceylan Gürman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

AKŞİN, Sina, Türkiye Tarihi, C.4, Cem Yayınevi, İstanbul, 2008.

ALEMDAR, Korkmaz, İletişim ve Tarih, İmge Kitabevi, Ankara, 1996.

ARIKOĞLU, Damar, Hatıralarım, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul, 1961.

ATABEK, Ümit, İletişim ve Teknoloji. Seçkin Yayınları, Ankara, 2001.

CANGÖZ, İnci, İletişim Bilgisi, Editör: N. Aysun Yüksel, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007.

ÇAVDAR, Tevfik, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze, C.2, İmge Kitabevi, Ankara 2004.

ÇOKER, Fahri, 6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar Belgeler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005.

ERTUĞ, Hasan Refik, Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, C.I, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1970.

GÜVEN, Dilek, 6-7 Eylül Olayları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005.

FIRAT, Melek, "Yunanistanla İlişkiler, Türk Dış Politikası, C.I, Edt: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, ss.576-614.

HOBBSAWM, Eric J., Tarih Üzerine, Çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009.

İSMAİL, Sabahattin, 150 Soruda Kıbrıs Sorunu, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998.

KOLOĞLU, Orhan, Türk Basını Kuvayi Milliye'den Günümüze, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.

NESİN, Aziz, Salkım Salkım Asılacak Adamlar, Adam Yayınları, İstanbul, 2002.

ÖZSEVER, Atilla, Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci, İmge Kitabevi, İstanbul, 2004.

SAKİN, Serdar ve Sabit Dokuyan, Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010.

III. Makaleler ve Bildiriler

AKALIN, Cüneyt, "6- 7 Eylül Olayları ve Çarpıtılan Gerçekler", Teori Dergisi, S: 231, Nisan 2009, ss. 33-43.

AKALIN, Gülseren, "Kurtuluş Savaşı'nda Adana Basını", Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, No: 267, <http://turkoloji.cu.edu.tr/ÇUKUROVA/makaleler/3.php>, (Erişim: 01.04.2013).

AKBAŞ, Leyla, "Yerel Basının "Ayrıcalığı", Yerel Basın Kurultayı Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana, 1992, ss.67-71.

BABOĞUL, Resul, "6/7 Eylül Olaylarının Muhtemel Failleri Üzerine Bir Değerlendirme", International Journal of Social Science, Volume 6, Issue 2, Şubat 2013, ss.1349-1371.

GENÇ, Gülten, "53.Yılında 6-7 Eylül Olayları", Birikim Dergisi, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=458>, 14.08.2008, (Erişim: 04.04.2013).

DEMİR, Şerif, "Adnan Menderes ve 6- 7 Eylül Olayları", İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, S: 12, 6/2007, ss. 1-29.

SAKİN, Serdar, (2010), "6-7 Eylül 1955 Olayları Sonrasında Türk Kamuoyunun Tutumu", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume: 3, Issue: 12, Summer 2010, ss. 378-386.

TEPEKAYA, Muzaffer, "Türk Basınında Demokrat Parti Genel Seçimleri", Başbakan Adnan Menderes'in Yaşamı ve Siyasal Mücadelesi, Edt: Talip Kabadayı ve diğerleri, Adnan Menderes üniversitesi Yayını, Aydın, 2012, ss.251-359.

TİPİ, Bilal, "Yerel Basının Önemi", Yerel Basın Kurultayı Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana, 1992, ss.21-24.

ULUSOY, Mehmet, "Neoliberal Tarihçilik, Türk Devrimine Karşı: Türkleştirme, Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül", Teori Dergisi, S: 231, Nisan 2009, ss. 3-21.

IV. İnternet Kaynakları

İstanbul Rumları'nın Eylül Olayları 1955, www.omogeneia-konstantinoupoli.gmt, (Erişim: 11.04.2013).

http://www.beykoztrkokagi.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=2545&catid=61:ubat-2010&Itemid=250, (Erişim: 8 Nisan 2013).

YILDIZ, Nuran, Demokrat Parti İktidarı (1950- 1960) ve Basın, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/2701/3498. Erişim: 24 Haziran 2013.

V. Diğer Kaynaklar

İSLAM, İbrahim, Milli Mücadele'de Yeni Adana Gazetesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995.

Yurt Ansiklopedisi, "Adana" maddesi, C.I, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1981.

EKLER

Ek I. Yeni Adana Gazetesi'nin 6/7 Eylül olaylarını duyurması.

Kaynak: Yeni Adana, 7 Eylül 1955.

Ek II. "Kıbrıs Türktür" Cemiyeti'nin Adana şubesinin kapatılması.

Kaynak: Yeni Adana, 8 Eylül 1955

Ek III. Adanalıların olaylara tepkisi.

Adanalılar son hadiseleri soğukkanlılıkla karşıladılar

Nezaret altına alınan nümayişçiler serbest bırakıldı

SON HADİSELER ÜZERİNE

İZMİR'İN Kurtuluş Bayramı yap ilmiyacak

* İstanbul, Ankara ve İzmirde, Kıbrıs'a ilgili nümayişlerden, şehrimizde dün de günün başlıca konusu olmuştur. Alâkâlı makamlarca herhangî bir hâdiseye meydan verilmemek üzere her türlü tedbirlerin alınmış olmasına rağmen Adanalılar tam bir olgunluk ve anlayış göstererek hâdiseleri soğukkanlılıkla takip etmişlerdir.

Diğer taraftan evvelki günkü nümayiş başlangıcı üzerine yakalanarak nezaret altına alınmış olan, Mehmet Sakalboğulu, Bedri Hüccet, Cemal Adışan, Enver Yaramış, Şevket Timus ve Hüseyin Yüğen isimli gençler de Savcılığa sevk edilmişlerdir. Bu gençler nöbetçi Savcılıkça alınan ifadelerini müteakip serbest bırakılmışlardır.

Kaynak: Yeni Adana, 9 Eylül 1955.

Ek IV. 6/7 Eylül 1955 olaylarını değerlendiren yazı dizisi

Altı Eylül

Dr. Cezmi Türk

DOKUZ EYLÜL zaferimizi mânen ve İktisaden mahvetmek için mâhûd VEDİ EYLÜL kararlarının çıkmasına kimler sebep ve vesile olmuşlardır. Şifiyoruz, görünüşte o kararları RECEP FERİD kabinesi almış, kendi partî grubuna dahil danışmanlık taahhûtu geçtiği bu kararlar MİLLETİMİZE ne-

ye mal olmuştu ve neye mal olacaktır? Bunu herkesten daha iyi TÜRK MİLLETİ bilmektedir ve bilecektir.

Bu yıl da ALTI EYLÜL fikrîsini, akılları sıra bilmilmeti herhad vasıfıyla düşürmek ve MİLLETİMİZİ tarîhî boyuna köle sürmek için salıya çık-

* (Devamı S. 4 & 5 ve 6)

Kaynak: Yeni Adana, 15 Eylül 1955.